

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-18>

УДК 336.1:352(477.53)

ПРОБЛЕМАТИКА ОЦІНКИ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ ЯК ІМАНЕНТНОЇ СКЛАДОВОЇ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

PROBLEMS OF ASSESSING THE REGION TAX POTENTIAL AS AN IMMANENT COMPONENT OF FISCAL SPACE

Цимбалюк Ірина Олександрівна

доктор економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0506-2262>

Антонюк Дмитро Анатолійович

доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2910-0497>

Карлін Микола Іванович

доктор економічних наук, професор,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1421-1066>

Tsybaliuk Iryna

Lesya Ukrainka Volyn National University

Antoniuk Dmytro

National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

Karlin Mykola

Lesya Ukrainka Volyn National University

У статті запропоновано методичний підхід і здійснено оцінку податкового потенціалу регіону як іманентної складової фіскального простору території. Визначено сутність і складові фіскального простору. Обґрунтовано визначальну роль податкового потенціалу регіону у формуванні фіскального простору. Розглянуті підходи до трактування податкового потенціалу регіону та узагальнено основні його характеристики. Здійснено огляд існуючих підходів до розрахунку показника податкового потенціалу, охарактеризовано переваги та недоліки кожного з них. Задля визначення параметрів податкового потенціалу регіону запропоновано в основу розрахунку покласти не середні, а максимальні величини. Це дає змогу встановити чіткі межі для розрахованого показника та спрощує порівняння й аналіз диференціації регіонів за показником податкового потенціалу. Визначено проблеми й надано рекомендації щодо ефективної реалізації податкового потенціалу та формування фіскального простору регіонів України. Встановлено, що ключовими чинниками зростання податкового потенціалу регіонів та розширення їх фіскального простору є формування сприятливого податкового середовища задля розвитку підприємницької діяльності, підвищення рівня податкової культури, запровадження якісного податкового контролю за дотриманням норм податкового законодавства, налагодження ефективної взаємодії у податковому процесі; формування сприятливого податкового клімату та встановлення оптимального податкового навантаження.

Ключові слова: фіскальний простір, регіон, податковий потенціал, коефіцієнт податкових можливостей, місцеві бюджети.

The methodical approach is offered in the article and the region tax potential as an immanent component of the fiscal space of the territory is assessed. The essence and components of fiscal space are determined. The decisive role of the tax potential of the region in the formation of fiscal space is substantiated. Approaches to the interpretation of the region tax potential are considered and its main characteristics are generalized. An overview of existing approaches to the calculation of the tax potential indicator is described, the advantages and disadvantages of each

of them are described. In order to determine the parameters of the tax potential of the region, it is proposed to base the calculation not on the average, but on the maximum values. This makes it possible to set clear boundaries for the calculated indicator and simplifies the comparison and analysis of regional differentiation according to the indicator of tax potential. Based on the proposed methodology, local budget revenues are analyzed; the coefficient of tax opportunities of the regions of Ukraine is calculated, as well as its average value for the period of 2015–2020. The regions are grouped according to the level of tax opportunities. The index of tax potential of the regions of Ukraine is calculated. It has been established that five levels of tax potential can be clearly traced in Ukraine – high, above average, medium, low and critical. Two extreme positions belong to the city of Kyiv, where the tax potential is much higher than in other regions, and Luhansk region, which has a low level of this indicator. The problems are identified and recommendations are given for the effective realization of the tax potential and the formation of the fiscal space of the regions of Ukraine. It is established that the key factors of growth of tax potential of regions and expansion of their fiscal space are formation of favorable tax environment for business development, increase of tax culture, introduction of qualitative tax control over observance of norms of tax legislation, establishment of effective interaction in tax process; formation of a favorable tax climate and the establishment of an optimal tax burden.

Keywords: fiscal space, region, tax potential, coefficient of tax opportunities, local budgets.

Постановка проблеми. Реалізація перспектив сталого розвитку регіонів України визнано пріоритетною ціллю подальшого суспільного поступу на досягнення якої спрямовано низку проведених у країні реформ, найбільш успішною з яких вважається децентралізація. Однак, наявна диференціація соціально-економічного розвитку регіонів, нестача фінансових ресурсів у органів місцевої влади, значна централізація бюджетних коштів і управлінських рішень можуть справляти обмежувачий вплив на досягнення намічених цілей та актуалізують проблему залучення місцевих фінансових ресурсів й ефективного їх використання, підкреслюють необхідність використання податкового інструментарію як сукупності фіскальних важелів впливу на фінансове забезпечення розвитку регіону.

Розвиток регіону, як просторової системи, обумовлюється диференціацією суспільних потреб і вимагає мобілізації фінансових ресурсів, здійснення оптимальних бюджетних видатків, державних запозичень у межах бюджетних обмежень, що в комплексі суттєво впливає на процеси формування та виникнення коливачів фіскального простору. Виходячи із природи фіску («фіск» у перекладі з римської – державна скарбниця), фіскальний простір визначає обсяг бюджетних можливостей уряду через процес акумулювання фінансових ресурсів і здійснення видатків впливати на соціально-економічні процеси. Досліджуючи особливості фіскального простору регіонів, неможливо не відзначити визначальну роль у його формуванні податкового потенціалу.

Податковий потенціал обумовлює майбутні податкові надходження. За допомогою його оцінки можуть бути вирішені такі проблеми, як планування місцевих бюджетів і прогнозування зміни доходів регіону. Тому розв'язання

завдань із забезпечення росту податкових надходжень і розширення фіскального простору потребує розробки науково-методологічного підходу до кількісної оцінки податкового потенціалу регіонів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування фіскального простору на місцевому рівні та визначення податкового потенціалу регіонів як його складової частини останнім часом привертає дедалі більше уваги вчених-економістів. У своїх дослідженнях. Визначаючи сутність фіскального простору та його взаємозв'язок із фінансовою стійкістю П. Хеллер розглядає його «як наявність бюджетних можливостей уряду забезпечити ресурси для досягнення бажаних цілей не завдаючи шкоди стійкості урядовій фінансовій позиції» [1, с. 4]. Значення фіскального простору у забезпеченні розвитку регіону розкрито у працях В. Павлова, Н. Павліхи [2; 3]. Досліджуючи проблематику визначення фіскального простору різними науковцями Т. Затонацька О. Ткаченко [4, с. 120] узагальнюють чотири підходи наукового бачення його сутності: цільовий, кількісний, ресурсний, витратний та результатний. У своїх дослідженнях Є. Кузькін [5], розглядаючи фіскальний простір місцевого самоврядування, ключовими елементами називає податковий потенціал, бюджетний потенціал і бюджетну ємність.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попередні дослідження авторів свідчать, що на сьогодні існують різні підходи до трактування податкового потенціалу й здійснення його оцінки як на рівні регіонів такі і країни в цілому [6–11]. Однак, нові умови функціонування фіскального простору, визначені децентралізацією та перерозподілом податкових повноважень між рівнями влади, доводять необхідність здійснення

оцінки та постійного моніторингу податкового потенціалу регіонів України задля виявлення проблем і обґрунтування можливих шляхів їх вирішення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є здійснення оцінки податкового потенціалу регіонів України як іманентної складової частини їх фіскального простору.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні наукові завдання: розкрити сутність фіскального простору та його складових частин; визначити підходи до оцінки податкового потенціалу регіону; розкрити та проаналізувати показники, що характеризують податковий потенціал регіону; визначити проблеми й надати рекомендації щодо ефективної реалізації податкового потенціалу та формування фіскального простору регіонів України.

Для вирішення поставлених завдань було використано наступні методи: аналіз, синтез, узагальнення, індукція, аналогія, системний підхід, інтегральний аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження. У широкому розумінні фіскальний простір регіону – це середовище взаємодії між економічними суб'єктами та органами місцевого самоврядування стосовно перерозподілу фінансових ресурсів регіону. Іманентними складовими частинами фіскального простору регіону, які визначають його формування та розширення, є: орієнтири та механізми фіскальної політики (обумовлюють можливості органів місцевого самоврядування акумулювати певний обсяг фінансових ресурсів, достатній для забезпечення потреб регіону); бюджетний устрій і структура бюджетної системи (визначають видаткові повноваження органів місцевого самоврядування адміністративно-територіальних одиниць в межах регіону); величина податкового потенціалу території.

Визначальну роль у формуванні фіскального простору регіону відіграє податковий потенціал – прогнозний обсяг податкових надходжень, який реалізується через систему взаємодії податкового законодавства, органів податкової служби та платників податків із метою максимально можливого наповнення бюджетів фінансовими ресурсами задля стимулювання процесів розвитку у державі та її регіонах.

Вивчення науково-практичних підходів до трактування сутності категорії «податковий потенціал» у вітчизняній та закордонній науковій літературі засвідчує, що така економічна категорія застосовується здебільшого у

контексті понять «податковий потенціал країни», «податковий потенціал регіону», водночас визначеної точки зору щодо трактування цих понять немає.

Сутність податкового потенціалу розкривається через поєднання трьох притаманних йому складових частин: реалізованої, нереалізованої та прогнозної [12, с. 183–190]. Найпростішим шляхом розширення реалізованої складової виступає збільшення ставок оподаткування. Друга, нереалізована складова, має великі резерви розширення за рахунок податкового боргу, податкових пільг та тіншової економіки. Третя, прогнозована складова податкового потенціалу передбачає можливості розширення його обсягів за рахунок економічного зростання і приросту ВВП, тобто за рахунок розширеного відтворення на старих і створення нових підприємств, видів економічної діяльності тощо [13, с. 216–221].

Для комплексності дослідження суті «податковий потенціал» Л. Стішаєва пропонує розглядати його у широкому та вузькому сенсі, а також із позиції платників податків та держави [14, с. 184–188]. Таким чином у своєму дослідженні авторка об'єднала основні підходи до трактування цього поняття. З боку держави змістове наповнення податкового потенціалу полягає у його здатності забезпечувати надходження до бюджету, тому зазвичай під цим поняттям розуміють або сукупний обсяг оподатковуваних ресурсів або максимальну суму податків і зборів, яка може надійти до бюджету за умов чинного законодавства за певний період із визначеної території. Для платників податковий потенціал відображатиме максимальний обсяг податкового навантаження, який можуть забезпечити ресурсами підприємства регіону. У більш вузькому, значенні податковий потенціал становить максимально можливу суму податків і зборів, які можуть сплатити суб'єкти господарювання.

Погоджуючись із думкою О. Башуцької [15, с. 8], вважаємо, що податковий потенціал регіону відображає граничну величину податкових доходів, які можуть бути акумульовані місцевими органами самоврядування на підставі діючих норм податкової системи, та обумовлюються податковою спроможністю економічних суб'єктів регіону.

Як регіональні фінансові можливості щодо відтворення податкових надходжень у бюджетну систему, виходячи з оподаткованої бази, що склалася в регіоні, без негативного впливу на суб'єктів господарювання визначає податковий потенціал регіону

С. Супруненко [16, с. 225–229]. Заслугує уваги акцентування науковця на відсутності негативного впливу від реалізації податкового потенціалу регіону на діяльність суб'єктів господарювання.

Узагальнюючи наведені підходи до трактування сутності податкового потенціалу регіону можна визначити основні його характеристики:

1) встановлення територіальних меж та визначеність у часі;

2) визначає можливий обсяг податкових надходжень до місцевих бюджетів та обумовлюється рівнем податкового навантаження;

3) вимагає дотримання умов чинного податкового законодавства;

4) реалізується через оптимальне використання матеріальної бази.

У зарубіжній практиці існують дещо відмінні підходи до розрахунку показника податкового потенціалу, що залежить від рівня децентралізації місцевих бюджетів та самостійності місцевих податкових систем [17]. Так за умов посиленої самостійності податкових систем органів місцевого самоврядування розраховується показник податкового потенціалу регіону, який відображає сукупні податкові надходження до відповідного місцевого бюджету. Загалом, в міжнародній практиці для оцінки податкового потенціалу використовуються показники обсягу податкових надходжень, що фактично зібрані в регіоні за певний період, сукупних оподатковуваних ресурсів; використовується також методика на основі валового регіонального продукту та середньодушових доходів населення, що формують основну базу оподаткування та визначають рівень податкового потенціалу. Крім того розрахунок податкового потенціалу може бути здійснений на основі різних показників: рівня сукупних оподатковуваних ресурсів регіону, репрезентативної податкової системи, поєднання методу репрезентативної податкової системи з використанням регресійного аналізу та ін. Але аналіз на основі цих показників є недоцільним при розрахунку податкового потенціалу в українській економіці.

Досить значного поширення у вітчизняній науці набув метод, запропонований колективом науковців на чолі з Л. Л. Тарагул, згідно якого оцінка податкового потенціалу регіону заснована на визначенні його податкової спроможності. Сам індекс становить коефіцієнт, що визначає рівень податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці порівняно з аналогічним середнім показником

по Україні з розрахунку на одного мешканця. Запропонована методика є досить простою у розрахунку та дозволяє встановити тісний взаємозв'язок між рівнем економічного розвитку регіонів та їх податковим потенціалом [18, с. 85–91].

З одного боку позитивом є те, що запропонований метод узгоджується із затвердженою урядом методикою розрахунку податкоспроможності громад задля визначення розмірів базової та реверсної дотації. В обох випадках податкоспроможність окремої території визначається на основі її порівняння із показниками середніми по країні. Водночас, для розрахованого таким чином показника не можна встановити верхньої межі, він лише дає загальну уяву про перевищення чи відставання податкового потенціалу окремого регіону над середнім по країні значенням.

На нашу думку, задля визначення параметрів податкового потенціалу регіону, варто в основу розрахунку покласти не середні, а максимальні величини. Це дозволить встановити чіткі межі для показника податкового потенціалу та спростить порівняння й аналіз диференціації регіонів. Індекс податкового потенціалу територій пропонуємо розраховувати як відношення валового регіонального продукту в розрахунку окремого регіону до максимального значення показника по Україні, скориговане на коефіцієнт податкових можливостей.

Відповідно, коефіцієнт податкових можливостей також пропонуємо розраховувати на основі порівняння доходів окремого регіону в розрахунку на душу населення із відповідним максимальними показником по Україні.

Розрахований таким чином індекс податкового потенціалу буде змінюватись у межах від 0 до 1, а його використання дозволить об'єктивно оцінити можливості конкретного регіону, щодо нарощення податкової бази до рівня найбільш економічного розвинутого регіону.

Оцінка податкового потенціалу регіонів на основі валового регіонального продукту та коефіцієнта податкових можливостей дозволить об'єктивно оцінити реальні доходні можливості кожного регіону у порівнянні з визначеним стандартом, за який запропоновано взяти дані найбільш економічно розвинутого регіону.

Можна відмітити, що у більшості регіонів податкові можливості не повторюють динаміку доходів населення, що є основною базою формування податкових надходжень. Протягом трьох років дослідження доходи населення стабільно зростали, тоді як у більшості регіонах можливості щодо акумулювання

Таблиця 1

Коефіцієнт податкових можливостей регіонів України

Регіони	Доходи регіону в розрахунку на одну особу, тис. грн						Коефіцієнт податкових можливостей (Доходи регіону/ Доходи max)					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	2,36	3,54	5,20	5,95	6,96	7,15	0,31	0,35	0,43	0,42	0,42	0,43
Волинська	2,12	2,97	4,55	4,83	5,24	5,68	0,28	0,30	0,38	0,34	0,32	0,34
Дніпропетровська	4,04	5,53	7,20	8,62	9,93	10,14	0,53	0,55	0,60	0,61	0,61	0,61
Донецька	1,66	2,06	2,83	3,10	3,53	3,67	0,22	0,21	0,24	0,22	0,22	0,22
Житомирська	2,21	3,23	4,61	5,39	6,39	6,67	0,29	0,32	0,39	0,38	0,39	0,40
Закарпатська	1,64	2,47	3,66	4,07	4,78	4,77	0,21	0,25	0,31	0,29	0,29	0,29
Запорізька	3,18	4,97	6,28	7,29	8,00	8,34	0,42	0,50	0,53	0,51	0,49	0,50
Івано-Франківська	1,86	2,65	3,68	4,29	4,98	5,20	0,24	0,27	0,31	0,30	0,30	0,31
Київська	3,55	5,32	7,89	8,32	9,62	10,42	0,46	0,53	0,66	0,59	0,59	0,62
Кіровоградська	2,48	3,68	5,10	5,93	6,85	7,27	0,32	0,37	0,43	0,42	0,42	0,43
Луганська	0,98	1,13	1,45	1,59	1,80	1,97	0,13	0,11	0,12	0,11	0,11	0,12
Львівська	2,53	3,93	5,26	5,98	7,01	7,43	0,33	0,39	0,44	0,42	0,43	0,44
Миколаївська	2,53	3,76	5,07	5,66	6,66	7,12	0,33	0,38	0,42	0,40	0,41	0,43
Одеська	2,90	4,51	6,71	7,26	7,78	8,08	0,38	0,45	0,56	0,51	0,47	0,48
Полтавська	3,34	4,84	6,59	8,17	9,35	9,47	0,44	0,48	0,55	0,58	0,57	0,57
Рівненська	1,90	2,69	3,98	4,68	5,03	5,45	0,25	0,27	0,33	0,33	0,31	0,33
Сумська	2,43	3,61	5,15	5,84	6,56	6,93	0,32	0,36	0,43	0,41	0,40	0,41
Тернопільська	1,74	2,42	3,43	4,11	4,90	5,20	0,23	0,24	0,29	0,29	0,30	0,31
Харківська	2,89	4,17	5,59	6,75	7,87	8,25	0,38	0,42	0,47	0,48	0,48	0,49
Херсонська	2,13	3,12	4,28	4,97	5,57	5,92	0,28	0,31	0,36	0,35	0,34	0,35
Хмельницька	2,26	3,23	4,55	5,28	6,18	6,46	0,30	0,32	0,38	0,37	0,38	0,39
Черкаська	2,56	3,76	5,16	5,89	6,61	7,12	0,33	0,38	0,43	0,42	0,40	0,43
Чернівецька	1,82	2,78	3,43	3,86	4,35	4,41	0,24	0,28	0,29	0,27	0,27	0,26
Чернігівська	2,32	3,51	4,89	5,70	6,61	7,16	0,30	0,35	0,41	0,40	0,40	0,43
м. Київ	7,65	10,01	11,95	14,18	16,40	16,71	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

Джерело: розраховано авторами за даними [19; 20]

доходів через систему оподаткування не мали однозначної тенденції. Це підтверджує недостатню фінансову самостійність регіонів та їх обмежені можливості впливати на формування податкових надходжень.

Беззаперечним лідером за показниками податкових можливостей лишається м. Київ, значення для якого більше ніж у двічі перевищує середнє по країні. Окрім того, високим рівнем податкових можливостей характеризуються Дніпропетровська, Київська та Полтавська області. Це означає, що вони отримують достатню кількість податкових надходжень і частина з них вилучається з бюджету для передавання менш забезпеченим регіонам.

На основі формули 1 здійснені відповідні розрахунки індексів податкового потенціалу регіонів України (табл. 2). Діапазон варіації податкового потенціалу регіонів України досить широкий і поділ значень є нерівно-

мірний, тому здійснити групування варто аналітичним методом без використання спеціальних формул для визначення кількості та розміру груп.

Зазначимо, що в Україні можна чітко прослідкувати п'ять рівнів податкового потенціалу – високий, вище середнього, середній, низький та критичний. Дві крайні позиції належать м. Києву, де податковий потенціал значно вищий ніж в інших регіонах, та Луганській області, яка відрізняється низьким рівнем цього показника. Серед інших регіонів високий потенціал Дніпропетровська, Київська та Полтавська області. Найнижчий рівень індексу податкового потенціалу мають Чернівецька, Донецька, Закарпатська та Тернопільська області.

Проведений аналіз податкового потенціалу регіону доводить, що ключовими чинниками розширення податкових можливостей

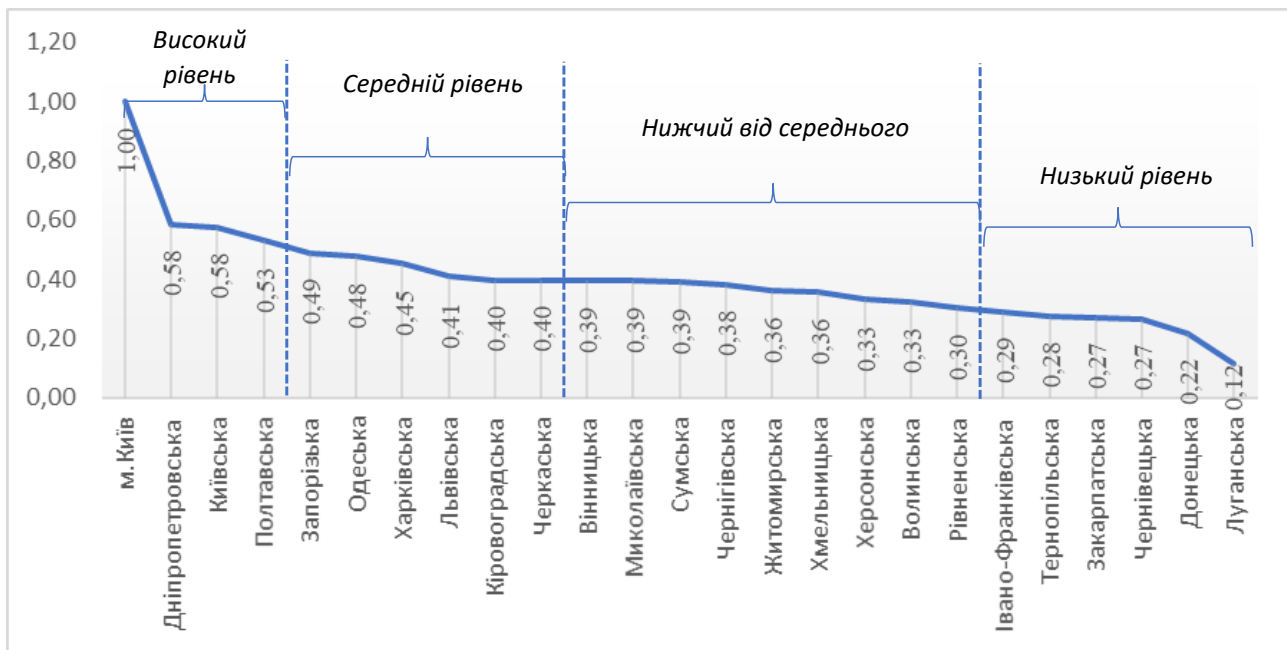

Рис. 1. Групування регіонів за середнім коефіцієнтом податкових можливостей (за період 2015–2020 рр.)

Джерело: побудовано авторами за даними [19; 20]

є формування сприятливого податкового середовища задля розвитку підприємницької діяльності, активізації інвестиційних потоків в регіоні, залучення суб'єктів економічної діяльності до процесів виробництва та розвитку. Виявлений у процесі дослідження низький рівень податкової культури в регіонах України обумовлює потребу його підвищення та водночас запровадження якісного податкового контролю за дотриманням норм податкового законодавства. У контексті цього важливим фактором є зацікавленість як контролюючих органів так і платників податків у налагодженні ефективної взаємодії у податковому процесі. Зважаючи на проведену в країні реформу фінансової децентралізації доцільним, на нашу думку, видається перенесення повноважень щодо адміністрування сплати місцевих податків на рівень громад. Формування сприятливого податкового клімату, лібералізація податкової системи та встановлення оптимального податкового навантаження дозволить посилити ефективність економічної діяльності в регіоні, збільшити прибутковість бізнесу та податкові надходження до місцевих бюджетів, зміцнити фінансове забезпечення регіонів.

Вирішення цих питань сприятиме підвищенню ефективності функціонування підприємництва в регіоні, його економічному

та соціальному росту. Це стимулюватиме збільшення податкової бази регіону, зміцнення податкового потенціалу та, відповідно, розширення його фіскального простору. Перспективами подальших досліджень є здійснення оцінки та обґрунтування оптимального рівня податкового навантаження в країні та її регіонах.

Висновки: 1. Податковий потенціал є вагомою складовою частиною фіскального простору регіону, що характеризує максимально можливу величину потенційного ресурсу території, яка може бути мобілізована в місцевих бюджетах та спрямована на забезпечення його сталого розвитку. Групування регіонів за рівнем податкового потенціалу створює ефективну систему оцінки реальних дохідних можливостей території.

2. Запропоновано науково-методичний підхід до оцінки податкового потенціалу, що обумовлює можливості органів місцевого самоврядування акумулювати певний обсяг фінансових ресурсів. Це дає можливість розподілити регіони за секторами відповідно до рівня децентралізації та економічного зростання задля обґрунтування перспектив досягнення економічних цілей сталого розвитку. Визначення індексу податкового потенціалу на основі співставлення регіональних показників із максимальними значеннями дало змогу встановити чіткі межі для розрахова-

Таблиця 2

Індекс податкового потенціалу регіонів України

Регіон	Індекс податкового потенціалу регіону МАХ (ВРП на особу/ВРП на особу мах серед регіонів)*Коеф. податкових можливостей					Середній	Рейтинг	Рівень податкового потенціалу
	2015	2016	2017	2018	2019			
м. Київ	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,000	1	Високий
Дніпропетровська	0,22	0,22	0,25	0,25	0,23	0,233	2	Вищий від середнього
Полтавська	0,19	0,20	0,24	0,25	0,24	0,225	3	
Київська	0,18	0,21	0,25	0,23	0,23	0,218	4	
Запорізька	0,13	0,15	0,17	0,16	0,14	0,150	5	Середній
Харківська	0,11	0,12	0,14	0,15	0,14	0,131	6	
Одеська	0,10	0,12	0,15	0,13	0,12	0,124	7	
Черкаська	0,09	0,09	0,11	0,11	0,11	0,102	8	
Львівська	0,08	0,09	0,11	0,10	0,11	0,099	9	
Миколаївська	0,09	0,10	0,11	0,10	0,10	0,099	9	
Вінницька	0,07	0,09	0,11	0,11	0,11	0,096	10	
Кіровоградська	0,08	0,09	0,10	0,10	0,10	0,094	11	Низький
Чернігівська	0,07	0,08	0,09	0,10	0,10	0,087	12	
Сумська	0,08	0,08	0,09	0,09	0,09	0,085	13	
Житомирська	0,06	0,06	0,08	0,08	0,09	0,074	14	
Хмельницька	0,06	0,06	0,08	0,08	0,08	0,072	15	
Волинська	0,05	0,05	0,08	0,07	0,07	0,066	16	
Херсонська	0,05	0,06	0,07	0,07	0,06	0,062	17	
Івано-Франківська	0,05	0,05	0,06	0,06	0,06	0,057	18	
Рівненська	0,05	0,05	0,06	0,06	0,06	0,053	19	
Тернопільська	0,04	0,04	0,05	0,05	0,05	0,044	20	
Закарпатська	0,03	0,03	0,04	0,04	0,04	0,039	21	
Донецька	0,04	0,03	0,04	0,04	0,03	0,036	22	
Чернівецька	0,03	0,03	0,04	0,04	0,04	0,035	23	Критичний
Луганська	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,007	24	

Джерело: розраховано авторами за даними [19; 20]

ного показника, здійснити порівняння й аналіз диференціації регіонів.

3. Беззаперечним лідером за показниками податкових можливостей та податкового потенціалу м. Київ, значення для якого більше ніж у двічі перевищує середнє по країні. В Україні можна чітко прослідкувати п'ять рівнів податкового потенціалу – високий, вище середнього, середній, низький та критичний. Дві крайні позиції належать м. Києву, де податковий потенціал значно вищий ніж в інших регіонах, та Луганській області, яка відрізняється низьким рівнем цього показника. Серед інших регіонів високий потенціал мають Дніпропетровська, Полтавська та Київська області. Найнижчий рівень індексу податкового потенціалу

мають Чернівецька, Донецька, Закарпатська та Тернопільська області.

4. Основними напрямками посилення ефективності реалізації податкового потенціалу регіонів, що потрапили у групи з низьким та критичним рівнем має стати *формування сприятливого податкового середовища, підвищення податкової культури, запровадження якісного податкового контролю, лібералізація податкової системи та встановлення оптимального податкового навантаження*. Вирішення даних питань сприятиме підвищенню ефективності функціонування підприємництва в регіоні, його економічному та соціальному росту. Це стимулюватиме розширення податкової бази регіону і, відповідно, розширення його фіскального простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Heller P. Understanding Fiscal Space. *IMF – Policy Discussion Paper*. 2005. PDP/05/4. 19 p.
2. Павлов В. І., Павліха Н. В. Концептуальні засади управління сталим просторовим розвитком. *Вісник економічної науки України*. 2007. № 1(11). С. 119–124.
3. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О. Науковий базис формування теорії інклюзивного розвитку регіону. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2020. № 3(23). С. 136–142.
4. Затонацька Т. Г., Ткаченко О. Є. Теоретична сутність та особливості формування фіскального простору. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2016. № 3(31). С. 119–125.
5. Кузькін Є. Ю. Формування фіскального простору місцевого самоврядування в умовах децентралізації державних фінансів. *Проблеми економіки*. 2018. № 2. С. 328–334.
6. Мокій А. І., Антонюк К. І., Антонюк Д. А. Теоретико-методологічні засади безпеки споживання в контексті інклюзивної моделі регіонального розвитку. *Економіка України*. 2020. № 7. С. 74.
7. Карлін М. Фінансовий механізм реалізації ідей концепцій сталого розвитку та «зеленої економіки». *Економічний журнал Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. Т. 4. № 16. С. 108–113.
8. Цимбалюк І. О. Інклюзивний розвиток регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 340 с.
9. Цимбалюк І. О. Особливості функціонування податкової системи України та оцінка її фіскальної ефективності. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 1(17). С. 106–115.
10. Цимбалюк І. О. Міжнародна податкова конкуренція: перспективи та реалії. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : «Економічні науки»*. 2012. Вип. 24. С. 96–104.
11. Tsymbaliuk I., Pavlikha N., Barskyi Y., Tihonchuk L., Korneliuk O., Naumenko N., Kovshun N. (2021) Imbalances Between Revenues and Expenditures of Local Rural Budgets in the Process of Fiscal Decentralization in Ukraine: Assessment and Modelling [Дисбаланс між доходами та видатками місцевих сільських бюджетів в процесі фіскальної децентралізації в Україні: оцінка та моделювання]. *Management, Economic Engineering in Agriculture and rural development*. Vol. 21. Issue 2. P. 671–683.
12. Калустян Я. В. Теоретичні підходи до визначення податкового потенціалу регіону. *Економіка будівництва і міського господарства*. 2011. Т. 7. № 3. С. 183–190.
13. Цимбалюк І. О., Редько І. М. Формування та оцінка податкового потенціалу регіонів України. *Економічний вісник університету: збірник наукових праць учених та аспірантів*. Переяслав-Хмельницький : Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2013. Вип. 20/2. С. 216–221.
14. Сітшаєва Л. З. Економічна сутність категорії «податковий потенціал». *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 244. С. 184–188.
15. Башуцька О. Податкове планування та прогнозування в системі податково-бюджетного. *Наука й економіка*. 2010. № 1(17). С. 7–10.
16. Супруненко С. А. Податковий потенціал в стратегічному податковому плануванні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. Вип. 13. С. 225–229.
17. Цимбалюк І. О., Лущик В. Д. Податкове навантаження як визначальний чинник розвитку бізнесу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Лютий. Вип. 9. С. 5–10. URL: <http://global-national.in.ua/issue-9-2016/17-vipusk-9-lyutij-2016/1795-tymbalyuk-i-o-lushchik-v-d-podatkove-navantazhennya-yak-viznachalnij-chinnik-rozvitku-biznesu>
18. Тарангул Л. Л., Горленко І. О., Скоромцова Т. О. Методологічні засади податкового планування у розрізі регіонів. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2009. № 3(46). С. 85–91.
19. Річні звіти про виконання Державного бюджету України. *Державна казначейська служба України*. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2019-rik>
20. Державна служба статистики України. *Регіональна статистика*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sestr.htm

REFERENCES:

1. Heller P. (2005) Understanding Fiscal Space. *IMF – Policy Discussion Paper*. PDP/05/4. 19 p.
2. Pavlov V. I., Pavlikha N. V. (2007) Kontseptualni zasady upravlinnia stalym prostorovym rozvytkom. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, no. 1(11), pp. 119–124 (in Ukrainian)
3. Pavlikha N. V., Tsymbaliuk I. O. (2020) Naukovi bazys formuvannia teorii inkluzyvnoho rozvytku rehionu. *Ekonomichni chasopys Skhidnoevropeiskoho natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky*, no. 3(23), pp. 136–142. (in Ukrainian)
4. Zatonatska T. H., Tkachenko O. Ye. (2016) Teoretychna sutnist ta osoblyvosti formuvannia fiskalnoho prostoru. *Naukovi zapysky Natsionalnogo universytetu «Ostrozka akademiia»*, no. 3(31), pp. 119–125. (in Ukrainian)
5. Kuzkin Ye. Yu. (2018) Formuvannia fiskalnoho prostoru mistsevoho samovriaduvannia v umovakh detsentralizatsii derzhavnykh finansiv. *Problemy ekonomiky*, no. 2, pp. 328–334. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2018_2_44 (accessed 20.01.2022) (in Ukrainian)
6. Mokii A. I., Antoniuk K. I., Antoniuk D. A. (2020) Teoretyko-metodolohichni zasady bezpeky spozhyvannia v konteksti inkluzyvnoi modeli rehionalnogo rozvytku. *Ekonomika Ukrainy*, no. 7, p. 74. (in Ukrainian)
7. Karlin M. (2018) Finansovyi mekhanizm realizatsii idei kontseptsii staloho rozvytku ta «zelenoi ekonomiky». *Ekonomichni zhurnal Skhidnoevropeiskoho natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky*, vol. 4, no. 16, pp. 108–113. (in Ukrainian)
8. Tsymbaliuk I. O. (2019) Inkluzyvnyi rozvytok rehionu v umovakh finansovoi detsentralizatsii: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia. Lutsk: Vezha-Druk, 340 p. (in Ukrainian)
9. Tsymbaliuk I. O. (2019) Osoblyvosti funktsionuvannia podatkovoi systemy Ukrainy ta otsinka yii fiskalnoi efektyvnosti. *Ekonomichni chasopys Skhidnoevropeiskoho natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky: zhurnal*, no. 1(17), pp. 106–115. (in Ukrainian)
10. Tsymbaliuk I. O. (2012) Mizhnarodna podatkova konkurentsia: perspektyvy ta realii. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnogo tekhnichnogo universytetu. Seriya: "Ekonomichni nauky"*, no. 24, pp. 96–104. (in Ukrainian)
11. Tsymbaliuk I., Pavlikha N., Barskyi Y., Tihonchuk L., Korneliuk O., Naumenko N., Kovshun N. (2021) Imbalances Between Revenues and Expenditures of Local Rural Budgets in the Process of Fiscal Decentralization in Ukraine: Assessment and Modelling. *Management, Economic Engineering in Agriculture and rural development*, vol. 21, no. 2, pp. 671–683.
12. Kalustian Ya. V. (2011) Teoretychni pidkhody do vyznachennia podatkovoho potentsialu rehionu. *Ekonomika budivnytstva i miskoho hospodarstva*, vol. 7, no. 3, pp. 183–190. (in Ukrainian)
13. Tsymbaliuk I. O., Redko I. M. (2013) Formuvannia ta otsinka podatkovoho potentsialu rehioniv Ukrainy. *Ekonomichni visnyk universytetu: zbirnyk naukovykh prats uchenykh ta aspirantiv*, vol. 20/2, pp. 216–221. (in Ukrainian)
14. Sitshaieva L. Z. (2012) Ekonomichna sutnist katehorii «podatkovyi potentsial». *Kultura narodov Prycherno-moria*, no. 244, pp. 184–188. (in Ukrainian)
15. Bashutska O. (2010) Podatkove planuvannia ta prohnozuvannia v systemi podatkovu-biudzhetnoho. *Nauka i ekonomika*, no. 1(17), pp. 7–10. (in Ukrainian)
16. Suprunenko P. A. (2015) Podatkovyi potentsial v stratehichnomu podatkovomu planuvanni. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnogo humanitarnogo universytetu*, vol. 13, pp. 225–229. (in Ukrainian)
17. Tsymbaliuk I. O., Lushchik V. D. (2016) Podatkove navantazhennia yak vyznachalni chynnyk rozvytku biznesu. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 9, pp. 5–10. Available at: <http://global-national.in.ua/issue-9-2016/17-vipusk-9-lyutij-2016/1795-tsimbalyuk-i-o-lushchik-v-d-podatkovu-navantazhennia-yak-viznachalni-chinnik-rozvitku-biznesu> (accessed 20 January 2022). (in Ukrainian)
18. Taranhul L. L., Horlenko I. O., Skoromtsova T. O. (2009) Metodolohichni zasady podatkovoho planuvannia u rozrizi rehioniv. *Naukovyi visnyk Natsionalnogo universytetu DPS Ukrainy (ekonomika, pravo)*, no. 3(46), pp. 85–91. (in Ukrainian)
19. Richni zvity pro vykonannia Derzhavnogo biudzhetu Ukrainy. *Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy*. Available at: www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2019-rik (accessed 20 January 2022). (in Ukrainian)
20. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Rehionalna statystyka. Available at: www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sestr.htm (accessed 20 January 2022). (in Ukrainian)